

KULTURA ŽIVOTA – SVETI ZAKON BOŽJI

fra Filip Čogelja

Pojam, smisao i razvoj kulture života

„Kultura života“ je teološko-filozofski pojam koji označava zaštitu i poštivanje svetosti života, a prvi puta upotrijebio ga je Ivan Pavao II. na svom apostolskom putovanju u Jamajku, Meksiko i SAD kada je izjavio: „Kultura života znači poštivanje prirode i zaštitu Božjeg djela stvaranja. Na poseban način znači poštivanje ljudskog života od prvog trenutka začeca do prirodne smrti.“¹ Time Ivan Pavao II. postaje najangažiraniji predstavnik kulture života. Kultura života odlikuje se zauzimanjem pozitivnog stava prema životu, promicanju kulture koja svoju poruku gradi na dostojanstvu ljudske osobe od začeca na temelju čovjeka kao slike Božje (usp. Post 1,26) i života kao dara Božjeg. Već na samom početku svog pontifikata sebe naziva „papom života i odgovornog roditeljstva“.² Godine 1981. osniva novu kurijalnu instituciju pod nazivom Papinsko vijeće za brak i obitelj; iste godine osniva i Institut o braku i obitelji na Lateranskom sveučilištu, a 1994. osniva i „Papinsku akademiju za život.“³

¹ IVAN PAVAO II., Farewell ceremony. Address of his holiness John Paul II. (15. VIII. 1993.), u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1993/august/documents/hf_jp-ii_spe_19930815_congedo-denver-gmg.html (12. VI. 2017.)

² Usp. Ivan KEŠINA, Čovjek između prokreacije i proizvodnje, Split, 2008., 250.

³ Usp. Isto, 251.

Osobit doprinos i svoj program kulture života papa Ivan Pavao II. iznosi i razvija 1995. godine u svojoj enciklici „Evangelium Vitae“ koja govori o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života. U više brojeva (br. 1., 28., 50., 77., 82., 86., 87., 92., 95., 98., 100.) u enciklici spominje kulturu života. Papa u enciklici poziva i potiče na izgradnju nove kulture života: „Svi zajedno moramo graditi novu kulturu života: novu, jer je u stanju prihvatiti i riješiti danas nepoznate probleme glede čovjekova života; novu, jer je postala vlastita s čvršćim i djelotvornijim uvjerenjem sa strane svih kršćana; novu, jer je sposobna potaknuti ozbiljno i hrabro kulturno suočenje sa svima.“⁴

Cilj i svrha kulture života, kao i želja Ivana Pavla II., je buđenje odgovornosti za život u čovječanstvu i radosni navještaj dara života kojeg kršćani trebaju pronijeti svijetom. Kršćanin odabire život pouzdajući se u Krista koji je svojim životom objavio veličinu i vrijednost života i čije je Utjelovljenje temelj radosti svakog novog života. Ljudski je život po Kristu postao božanski i vječni, po Kristu je dobio puninu svoje vrijednosti.⁵ Papa poziva na molitvu za život i post da bi se uz pomoć Evanđelja života izgradilo pravedno društvo, ostvario razvitak, sloboda, mir i sreća te civilizacija istine i ljubavi.⁶

⁴ IVAN PAVAO II., *Evangelium Vitae – Evanđelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života* (25. III. 1995.), Zagreb, 2003., br. 95 (dalje: EV)

⁵ Usp. Ema VESELY, Papa Ivan Pavao II. za novu kulturu života, u: *Obnovljeni život*, 51 (1996) 3, 261.-263.

⁶ Usp. EV, br. 6

Ljudski život je svet i nepovrediv

Središte kršćanske misli o ljudskom životu i njegovoj nepovredivosti i svetosti svakako je izraženo u životu Isusa Krista i u njegovoj tjelesnoj dimenziji u kojoj „opljeni samog sebe“ (usp. Fil 2,7) i po Utjelovljenju postane nama sličan. U Starom Zavjetu središnja zapovijed oko koje se gradi svetost života jest zapovijed: „Ne ubij!“ (usp. Izl 20,13). Vrijednost ljudskog života papa Ivan Pavao II. promatra u Kristovu svjetlu. Krist kao Sin Čovječji jest razlog zaštite ljudskog života i dostojanstva. Samo se u Kristovu svjetlu može poštivati čovjeka. Bez vjere u Boga gubi se i osjećaj za ljude. Papa upozorava da opstanak čovječanstva i društva ovisi o priznanju prava na život; to se pitanje ne tiče jednog pojedinca ili države, već cijelog ljudskog roda.⁷

Kršćansko-etičku dimenziju vrijednosti ljudskog života papa gleda u nekoliko

⁷ Usp. Ema VESELY, Isto, 283.

povezanih elemenata ljudskog života. Prije svega to je svetost i nepovredivost ljudskog života, zatim njegovo pravo na život te potvrda izravnog i hotimičnog ubojstva nevinog ljudskog bića kao teško nemoralan čin.⁸ Ljudski život je jedno i nedjeljivo dobro, nepovrediv u svakom stadiju u stanju svog života, bilo u fazi embrija, bilo u fazi umiranja, pravo na život ima apsolutno svako ljudsko biće.⁹ Papa naglašava da u središtu društvenog suživota koje je opisano u Svetom Pismu pod zapovijedi „Ne ubij“ stoji Bog kao branitelj nedužnoga (hebr. „goel“). Svetost života pripada Bogu kao njegovu Stvoritelju i upućenost čovjeka na Boga ostaje kao Gospodara života od samog njegovog početka.¹⁰

Dimenzija zapovijedi „Ne ubij“ ostavlja negativan predznak kao granica nekog prekršaja. Promatrana u pozitivnom svjetlu,

⁸ Usp. Tonči MATULIĆ, Ljudski život - ugrožena vrednota, u: *Bogoslovska smotra*, 71 (2002) 2-3, 436.

⁹ Usp. EV, br. 87

¹⁰ Usp. EV, br. 53

ova zapovijed dovodi do puta ljubavi i poštivanja ljudskog života kao dara. U riječima Isusa Krista zapovijedi ljubavi o kojima „visi Zakon i proroci“ (usp. Mt 22,40) stavljene su jedna drugoj uz bok: zapovijed ljubavi prema bližnjemu uz zapovijed ljubavi prema Bogu. Crkva je od samih svojih početaka stajala ubojstvo među tri najvećega grijeha - uz preljub i otpad od vjere.¹¹ „Namjerna odluka da se nedužno ljudsko biće liši svoga života, s moralnog je stajališta zla, i nikad ne može biti dopuštena, ni kao svrha niti kao sredstvo za dobar svršetak.“, piše papa.¹² Nikakva vlast niti zakon ne mogu promijeniti ovo pravo svakog čovjeka, ne mogu ga zakonito nametnuti niti dopustiti. Pravo na život jednako je pred svima te ne postoje nikakvi izuzeci, pravila ni privilegiji po kojima bi se to moglo nijekati. Pred svima i u svemu, svaki je život apsolutno jednak i važan.

Ljudsko dostojanstvo u svjetlu pastoralne Konstitucije „Gaudium et spes“

Kršćanstvo donosi radikalnu promjenu u pogledu na čovjeka. Ono briše razlike između vjernika i nevjernika, između rasa i naroda. „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on stvori, muško i žensko stvori ih (Post 1,27).“ Po ovoj rečenici kršćanska etika izdiže čovjeka iznad svih stvorenja koja ga okružuju i koja su zapravo stvorena da mu služe i da mu budu sredstvo. „Pa što je čovjek da ga se spominješ, sin čovječji te ga pohodiš? Ti ga učini malo manjim od anđela, slavom i čašću njega ovjenča. Vlast mu dade nad djelima ruku svojih, njemu pod noge sve podloži (Ps 8,5-7).“ Skoro svi vjernici i nevjernici imaju isto uvjerenje da je sve na zemlji uređeno prema čovjeku kao svom središtu i vrhuncu.

No što je čovjek? Filozofska razmišljanja i odgovori, čini se, ipak nisu dali konačno rješenje o pitanju samoga čovjeka jer čovjek je još uvijek smeten i tjeskoban u vremenu u kojem živi. Zato Crkva, na Drugom vatikanskom saboru, pastoralnom konstitucijom *Gaudium et spes*, poučena božanskom objavom, može dati svoj odgovor na ova pitanja da bi se ocrtao pravi položaj čovjeka, da bi se obrazložile njegove slabosti i da bi se ujedno moglo priznati njegovo dostojanstvo i poziv. Čovjek je po svojoj naravi društveno biće i bez odnosa s drugima ne može ni živjeti, ni razviti svoje sposobnosti.¹³

Crkva otkriva da je čovjek, često ne htijući priznati Boga kao svoje počelo, poremetio sav sklad sa samim sobom, s drugim ljudima i svim stvorenjima. Zbog toga sav život ljudi, i pojedinaca i skupina, pruža sliku borbe.¹⁴ Čovjek postavljajući sebe kao Boga, zaboravlja da postoji drugi i tako se sam guši u svom egoizmu i hedonizmu. Čovjekov bližnji postaje čisto sredstvo i time svako ljudsko dostojanstvo gubi svoju vrijednost. Neki u svojim nečistim željama i interesima ne prezaju ni pred ubojstvom. Bog je povjerio ljudima uzvišenu zadaću da održavaju život i zato čovjek ne smije ići protiv samog sebe.¹⁵

Čovjek mora na kraju krajeva shvatiti da je slobodan i da je iznad drugih stvorenja, ali ipak nije iznad sebe i iznad drugog čovjeka. Iznad njega ima Bog koji je svakog čovjeka stvorio iz ljubavi. Zato neka svima bude očito da se ljudski život nikada ne ograničava na ovaj svijet niti se može po njemu mjeriti i shvatiti, nego da je uvijek u vezi s vječnim određenjem ljudi.

¹³ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7.XII.1965.), br. 12, u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986. (dalje: GS)

¹⁴ Usp. GS, br. 13

¹⁵ Usp. GS, br. 51

OBITELJ U SLUŽBI EVANGELIZACIJE

fra Filip Čogelja

Ne može se govoriti o evangelizaciji, a preskočiti važnost i ulogu roditelja u vjerskom odgoju djece. Roditelji su prvi odgojitelji i igraju presudnu ulogu u životima svoje djece. Oni su prvi učitelji, kako osnovnih ljudskih i društvenih, tako i religioznih vrlina. Kao takvi oni su i najodgovorniji za izgradnju religioznih slika o sebi, drugima i o Bogu. Nažalost, nisu svi roditelji svjesni veličine svog odgojiteljskog poziva niti uloge u oblikovanju osobnosti i religioznosti svoje djece. U ovom ćemo tekstu, u kratkim crtama, istaknuti važnost roditelja i cijele obitelji u vjerskom odgoju djece. Posebnu pozornost posvetit ćemo (ne)ispravnim slikama Boga koje u odgoju kršćanskih vrlina kod djece ostaju utisnute kroz cijeli život.

Odgov u kršćanskoj perspektivi i važnost obitelji

Crkvi u svom poslanju, tj. u službi naviještanja i prenošenja vjere u Isusa Krista, odgoj je od posebne važnosti. To se vidi, primjerice, u činjenici da je Crkva na Drugom vatikanskom koncilu temi - odgoja posvetila cijeli dokument (*Gravissimum educationis. Deklaracija o kršćanskom odgoju*). Kršćaninom se ne rađa, već postaje odgojem i svakodnevnim življenjem kršćanskih vrednota.

Kršćanski odgoj ima dvostruki cilj: s jedne strane pripravlja i omogućava vjeru, a s druge brine se za rast i osnaženje vjere kršćanina. Odgoj je prije svega usmjeren na

izgradnju cjelovitosti osobe, na njezinu naravnu i nadnaravnu dimenziju. On upućuje osobu na Boga koji joj nudi ostvarenje u okviru ovozemaljskog života i spasenje u vječnosti. Omogućuje joj shvatiti da je stvorena s ciljem, a Bog, u ostvarenju svoga plana, računa s njom. Drugim riječima, vjerski odgojitelji nisu samo učitelji koji posreduju neko znanje, već su svjedoci vjere koji su iskusili nešto od stvarnosti Božje.

Kršćanski odgoj počiva na istinama kršćanske vjere, osobi i poruci Isusa Krista. Naravno, oslanja se i na milost Božju i na Božju pedagogiju po kojoj je Bog Otac svih ljudi, a mi smo međusobno braća i sestre. Odgoj u kršćanskom smislu, dakle, podrazumijeva suradnju s milošću Božjom u izgradnji pravog i savršenog kršćanina. O tomu svjedoči i sv. Pavao u poslanici Titu gdje kaže: „Pojavi se milost Božja, spasiteljica svim ljudima, koja nas odgaja...“ (Tit 2, 11). Odnos otac-dijete temeljni je pedagoški odnos. Ništa manje nije važna ni temeljna istina o identitetu čovjeka – da smo stvoreni na sliku Božju. Iz našeg identiteta proizlazi i naše poslanje. Drugim riječima, u činjenici da smo stvoreni na sliku Božju krije se čitav jedan odgojni program. Bog koji nam se približio i otkrio u Kristu, njega nam je dao za učitelja i za uzor. Stoga primjer njegova života, zapisan u

¹¹ Usp. EV, br. 54

¹² EV, br. 57